

V (ПЯТАЯ)

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

Май 2026 г.

ИНДЕКСАЦИЯ

OpenAIRE | **EXPLORE**

zenodo

НАПРАВЛЕНИЯ КОНФЕРЕНЦИИ

 **НАУЧНЫЕ
ТЕХНОЛОГИИ
ПЕДАГОГИКА
ПСИХОЛОГИЯ
ФИЛОСОФИЯ
ИСТОРИЯ**

 **ИНФОРМАТИКА
ТЕХНИЧЕСКИЕ
НАУКИ
МАТЕМАТИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ**

 **ЭКОНОМИКА
ФИНАНСЫ**

Введение

В сборнике материалов конференции, посвященных роли науки, образования и производства в эпоху глобализации, актуальным проблемам взаимодействия этих процессов, отзывам об их решениях, были представлены зрелые специалисты отрасли.

Кроме того, представлены исследования на научно-практическую тему, проводимые в области экономики, точных наук, естественных и социально-гуманитарных наук в период глобализации, представлена информация в научно-практической сфере, которая включает в себя новейшие инновационные технологии в сферах производства.

Можно утверждать, что этот сборник является одним из специфических перекрестков современных мыслей и инновационных идей в мире науки. В этой научно-практической конференции приняли активное участие профессоры и научные сотрудники, занимающиеся научными исследованиями в Узбекистане и зарубежных странах. Значительный вклад в повышение позиций научно-практической конференции внесли профессора и преподаватели отечественных и зарубежных высших учебных заведений.

Профессора и преподаватели зарубежных высших учебных заведений, активно участвовавшие в работе конференции, внесли достойный вклад в высокий уровень взаимодействия с учеными нашей страны. Процессы международного сотрудничества с зарубежными странами и обмена с ними в области науки в эпоху глобализации оказывают положительное влияние на развитие высшего образования, сфер науки и производства. Материалы этой конференции особенны тем, что включают в себя широкий спектр исследований, от теоретических разработок до практических решений, демонстрирующих разнообразие подходов и направлений в этой области.

В заключение следует отметить, что данная научно-практическая конференция станет очень полезным собранием для всех, кто интересуется современными исследованиями в области дальнейшего развития высшего образования, науки, воспитательной работы и производства в эпоху глобализации. Авторы несут ответственность за содержание и качество статей и тезисов, включенных в сборник.

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI

Turakulova Orasta Ulugbekovna

O'zMU Jizzax filiali Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotga o'tishning O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati, mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlashdagi o'rni va mavjud imkoniyatlari tahlil qilingan. Yashil iqtisodiyot zamonaviy taraqqiyot sharoitida iqtisodiy o'sish bilan tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashni o'zaro uyg'unlashtirishga qaratilgan yondashuv sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston uchun ushbu yo'nalish, ayniqsa, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, suv va yer resurslaridan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish hamda ishlab chiqarishning ekologik samaradorligini oshirish nuqtayi nazaridan muhim hisoblanadi. Maqolada yashil iqtisodiyotga o'tishning iqtisodiy samaradorlikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, investitsiyalarni jalb qilish, innovatsiyalarni rivojlantirish va mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlashga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, moliyaviy resurslarning yetishmasligi, texnologik imkoniyatlarning cheklanganligi, infratuzilma va malakali mutaxassislar masalasi yashil transformatsiyaning asosiy muammolari sifatida ko'rib chiqilgan. Yakunda O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik samaradorlik, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, yashil investitsiyalar, ekologik innovatsiyalar, resurslardan oqilona foydalanish, yashil texnologiyalar, iqtisodiy rivojlanish.

Hozirgi davrda jahon iqtisodiyotining rivojlanishi iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash masalasini kun tartibiga olib chiqmoqda. Aholi sonining ko'payishi, ishlab chiqarish hajmining kengayishi, energiya va tabiiy resurslarga bo'lgan talabning ortishi natijasida atrof-muhitga tushayotgan bosim ham kuchaymoqda. Shu sababli an'anaviy iqtisodiy rivojlanish modelidan resurslardan samarali foydalanishga, ekologik xavflarni kamaytirishga va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashga asoslangan iqtisodiy modelga o'tish zarurati kuchaymoqda. Bunday yondashuv yashil iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishiga asos bo'lmoqda.

Yashil iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish bilan birga iqtisodiy o'sish va aholi farovonligini ta'minlashga

qaratilgan tizimdir. Uning asosiy mazmuni iqtisodiy resurslardan foydalanishda samaradorlikni oshirish, tabiiy kapitalni saqlash, chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligini yaxshilash va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish ko‘lamini kengaytirishdan iborat. Shu jihatdan yashil iqtisodiyot faqat ekologik muammolarni hal etishga qaratilgan yo‘nalish emas, balki iqtisodiy rivojlanishning yangi mexanizmlarini shakllantiruvchi strategik omil hisoblanadi.

O‘zbekiston uchun yashil iqtisodiyotga o‘tishning dolzarbligi mamlakatning iqtisodiy va tabiiy sharoitlari bilan bevosita bog‘liq. Iqtisodiyotning rivojlanishi bilan birga elektr energiyasi, yoqilg‘i, suv va boshqa tabiiy resurslarga bo‘lgan talab ortib bormoqda. Resurslardan foydalanish samaradorligining pastligi esa ishlab chiqarish xarajatlarining oshishi va iqtisodiyotning ekologik yuklamasining kuchayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli iqtisodiy o‘tishni resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish bilan birgalikda olib borish mamlakatning uzoq muddatli rivojlanishi uchun muhim vazifaga aylanmoqda.

Yashil iqtisodiyotga o‘tishning O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi birinchi muhim ahamiyati energiya samaradorligini oshirish bilan bog‘liq. Sanoat, qurilish, transport va uy-joy xo‘jaligida energiyadan samarali foydalanish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish bilan birga mavjud energiya resurslaridan ko‘proq iqtisodiy qiymat olish imkonini beradi. Energiya tejamkor texnologiyalarning joriy qilinishi korxonalar uchun xarajatlarni qisqartirishi, mahsulot tannarxini pasaytirishi va raqobatbardoshlikni oshirishi mumkin.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish ham yashil iqtisodiyotga o‘tishning muhim yo‘nalishidir. O‘zbekistonning tabiiy sharoiti quyosh va shamol energetikasini rivojlantirish uchun muayyan imkoniyatlarni yaratadi. Quyosh energetikasidan foydalanish elektr energiyasi ishlab chiqarish manbalarini diversifikatsiya qilish, energiya ta‘minotidagi bosimni kamaytirish va uzoq muddatda ekologik jihatdan toza energiya ishlab chiqarishni kengaytirishga xizmat qilishi mumkin.

Energetika sohasidagi yashil transformatsiya iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga ham ta‘sir ko‘rsatadi. Yangi energetika loyihalarining amalga oshirilishi uskunalar ishlab chiqarish, qurilish, muhandislik, servis va texnik xizmat ko‘rsatish kabi qo‘shimcha faoliyat turlarining rivojlanishiga sabab bo‘ladi. Natijada yashil iqtisodiyot yangi ishlab chiqarish zanjirlarini shakllantirish va yangi ish o‘rinlarini yaratish uchun imkoniyat yaratadi.

Yashil iqtisodiyotga o‘tish investitsiya jarayonlari bilan ham chambarchas bog‘liq. Ekologik toza texnologiyalar, energiya samaradorligi, chiqindilarni qayta ishlash va qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini amalga oshirish katta miqdorda kapital talab qilishi mumkin. Biroq bunday investitsiyalar uzoq muddatda iqtisodiy

samaradorlikni oshirish, resurs xarajatlarini kamaytirish va yangi bozorlarni shakllantirish imkonini beradi. Shu sababli yashil investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy rivojlanish strategiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Yashil iqtisodiyotga o'tish xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini ham kengaytirishi mumkin. Xalqaro investorlarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mezonlariga mos loyihalarga qiziqish ortib borayotgan sharoitda yashil energetika, ekologik transport, chiqindilarni qayta ishlash, suvni tejash va energiya samaradorligi bilan bog'liq loyihalar yangi investitsiya yo'nalishlarini shakllantiradi. O'zbekistonning yashil loyihalar uchun qulay investitsiya muhitini yaratishi mamlakatga qo'shimcha moliyaviy va texnologik resurslarni jalb etishga yordam beradi.

Yashil iqtisodiyotning yana bir muhim yo'nalishi sanoatni ekologik modernizatsiya qilishdir. Ishlab chiqarish korxonalarida energiya va xomashyodan foydalanish samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish, zamonaviy filtrlash va tozalash tizimlarini joriy etish ham iqtisodiy, ham ekologik natijalarni yaxshilaydi. Korxonalar uchun ekologik texnologiyalarga o'tish dastlab qo'shimcha investitsiya talab qilishi mumkin, ammo uzoq muddatda energiya va xomashyo xarajatlarining kamayishi hisobiga iqtisodiy foyda keltiradi.

Qishloq xo'jaligida yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish O'zbekiston uchun alohida ahamiyatga ega. Suv resurslaridan oqilona foydalanish, zamonaviy sug'orish texnologiyalarini qo'llash, tuproq unumdorligini saqlash, suv va energiya sarfini kamaytirish hamda ekologik xavfsiz ishlab chiqarish usullarini kengaytirish qishloq xo'jaligining uzoq muddatli samaradorligini ta'minlaydi. Ayniqsa, suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish iqtisodiy va ekologik manfaatlarning birlashadigan muhim yo'nalishlaridan biridir.

Suv resurslarini tejash masalasi nafaqat qishloq xo'jaligi, balki sanoat va kommunal xo'jalik uchun ham dolzarbdir. Suvni qayta ishlatish, texnologik jarayonlarda suv sarfini kamaytirish va zamonaviy monitoring tizimlarini joriy etish tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi. Bu esa kelajakda suv tanqisligi bilan bog'liq iqtisodiy xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi chiqindilarni boshqarish tizimini ham takomillashtirishni talab qiladi. Chiqindilarni shunchaki utilizatsiya qilishdan ko'ra ularni saralash, qayta ishlash va ikkilamchi xomashyo sifatida iqtisodiy aylanishga qaytarish samaraliroq yondashuv hisoblanadi. Bunday tizim yangi biznes yo'nalishlarining shakllanishiga, qo'shimcha ish o'rinlarining yaratilishiga va tabiiy resurslarga bo'lgan bosimning kamayishiga olib kelishi mumkin.

Yashil iqtisodiyotga o'tish transport sohasida ham muhim o'zgarishlarni talab qiladi. Jamoat transportini rivojlantirish, energiya tejankor transport

vositalaridan foydalanish, elektr transport infratuzilmasini kengaytirish va logistika jarayonlarini optimallashtirish yoqilg'i sarfini hamda atmosferaga chiqariladigan zararli moddalar miqdorini kamaytirishi mumkin. Transport tizimining ekologik modernizatsiyasi ayni vaqtda shaharlarning iqtisodiy samaradorligi va aholining hayot sifatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yashil iqtisodiyot yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun ham keng imkoniyat yaratadi. Energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik qurilish va resurslarni monitoring qilish kabi yo'nalishlarda yangi texnologiyalarga talabning ortishi mahalliy innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi. Ilmiy-tadqiqot tashkilotlari, oliy ta'lim muassasalari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali mahalliy sharoitga mos ekologik texnologiyalarni ishlab chiqish imkoniyati kengayadi.

Bunda inson kapitalining o'рни ham alohida ahamiyatga ega. Yashil iqtisodiyot uchun muhandislar, energetiklar, ekologlar, texnologlar, IT mutaxassislari va boshqa zamonaviy kasb egalari zarur. Shu sababli ta'lim tizimida yashil texnologiyalar, energiya samaradorligi, ekologik menejment va barqaror rivojlanish bo'yicha bilimlarni kuchaytirish talab etiladi. Mehnat bozorining yangi talablariga mos kadrlar tayyorlash yashil iqtisodiyotga o'tishning institutsional asoslaridan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni muayyan muammolarni ham yuzaga keltiradi. Eng avvalo, yashil texnologiyalarning boshlang'ich qiymati nisbatan yuqori bo'lishi mumkin. Ayrim korxonalar uchun zamonaviy energiya tejamkor uskunalarni xarid qilish yoki ishlab chiqarishni ekologik modernizatsiya qilish katta moliyaviy resurs talab qiladi. Shuning uchun yashil loyihalarni moliyalashtirishning qulay mexanizmlarini yaratish muhim hisoblanadi.

Moliyaviy muammolarni hal qilishda yashil kreditlar, ekologik investitsiya fondlari, davlat-xususiy sheriklik va boshqa moliyaviy instrumentlardan foydalanish mumkin. Banklar va moliya institutlari ekologik samaradorligi yuqori loyihalar uchun qulay moliyalashtirish shartlarini taklif qilishi orqali biznesning yashil texnologiyalarga o'tishini rag'batlantirishi mumkin.

Yana bir muammo — yashil texnologiyalar va infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish uchun elektr tarmoqlarining texnik imkoniyatlarini kuchaytirish, energiyani saqlash texnologiyalarini rivojlantirish va zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish talab etiladi. Shuningdek, ekologik transportni rivojlantirish uchun zaryadlash stansiyalari va tegishli servis infratuzilmasini kengaytirish zarur.

Yashil iqtisodiyotga o'tishda davlat siyosati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Davlat ekologik standartlarni takomillashtirish, energiya samaradorligini

rag‘batlantirish, qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlash va biznes uchun aniq hamda barqaror qoidalarni yaratish orqali xususiy sektorning yashil transformatsiyasini tezlashtirishi mumkin. Bunda davlatning vazifasi faqat nazorat qilish bilan cheklanmasdan, yangi texnologiyalarni joriy qilayotgan korxonalar uchun iqtisodiy rag‘batlarni shakllantirishdan ham iborat bo‘lishi kerak.

Yashil iqtisodiyotga o‘tishning muhim natijalaridan biri iqtisodiy rivojlanishning sifat jihatidan o‘zgarishidir. An’anaviy iqtisodiy modelda o‘shish ko‘pincha ko‘proq resurslardan foydalanish hisobiga ta‘minlangan bo‘lsa, yashil iqtisodiyotda asosiy e‘tibor mavjud resurslardan samaraliroq foydalanishga qaratiladi. Bu esa iqtisodiy o‘shish va resurs sarfi o‘rtasidagi bog‘liqlikni kamaytirish imkonini beradi.

Yashil iqtisodiyot hududiy rivojlanishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Quyosh va shamol energetikasi loyihalari, ekologik qishloq xo‘jaligi, chiqindilarni qayta ishlash korxonalari va yashil turizm kabi faoliyat turlarini hududlarning tabiiy va iqtisodiy xususiyatlaridan kelib chiqib rivojlantirish mumkin. Bu esa hududlarda yangi ish o‘rinlarini yaratish va mahalliy iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha quyidagi yo‘nalishlarga ustuvor ahamiyat berish maqsadga muvofiq. Birinchidan, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiyotdagi ulushini bosqichma-bosqich oshirish zarur. Ikkinchidan, sanoat va qurilishda energiya samaradorligi standartlarini kuchaytirish lozim. Uchinchidan, suv resurslarini tejovchi texnologiyalarni keng joriy etish kerak. To‘rtinchidan, chiqindilarni saralash va qayta ishlash bo‘yicha iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish zarur. Beshinchidan, yashil investitsiyalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish va xususiy sektorni ekologik loyihalarga faolroq jalb etish muhimdir.

Bundan tashqari, korxonalarning ekologik samaradorligini baholash tizimini takomillashtirish maqsadga muvofiq. Korxona faoliyatini faqat ishlab chiqarish hajmi va moliyaviy natijalar bilan emas, balki energiya sarfi, suvdan foydalanish samaradorligi, chiqindilar hajmi va ekologik ta’sir kabi ko‘rsatkichlar orqali ham baholash zarur. Bunday yondashuv biznes subyektlarini resurslardan oqilona foydalanishga undaydi.

Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi mamlakatning xalqaro iqtisodiy aloqalariga ham ta’sir qiladi. Jahon bozorlarida ekologik standartlarning ahamiyati ortib borayotgan sharoitda ishlab chiqaruvchilar mahsulot va ishlab chiqarish jarayonlarini xalqaro ekologik talablarga moslashtirishga majbur bo‘lmoqda. O‘zbekiston korxonalarining ekologik standartlarga moslashishi ularning eksport bozorlariga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Demak, yashil

transformatsiya nafaqat ekologik, balki eksport va raqobatbardoshlik nuqtayi nazaridan ham muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyotga o'tish O'zbekistonning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biridir. Uning ahamiyati faqat atrof-muhitni muhofaza qilish bilan chegaralanmaydi. Yashil iqtisodiyot energiya va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, yangi investitsiyalarni jalb qilish, innovatsiyalarni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Shu bilan birga, yashil transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun moliyaviy, texnologik, infratuzilmaviy va institutsional muammolarni izchil hal etish zarur. Buning uchun davlat, biznes, moliya institutlari va ilmiy-ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish, malakali kadrlar tayyorlash va ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish muhimdir.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyotga o'tish O'zbekiston uchun ekologik xavfsizlikni ta'minlash bilan bir qatorda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va yangi o'sish imkoniyatlarini shakllantirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Resurslardan samarali foydalanishga asoslangan iqtisodiy modelga bosqichma-bosqich o'tish mamlakatning tabiiy salohiyatini saqlash, iqtisodiy barqarorlikni kuchaytirish va kelajak avlodlar uchun yanada barqaror rivojlanish sharoitlarini yaratishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi. "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yashil iqtisodiyot, energiya samaradorligi va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
3. United Nations Environment Programme. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. UNEP.
4. World Bank. Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. Washington, DC: World Bank.
5. OECD. Green Growth Studies: Green Growth Indicators. Paris: OECD Publishing.
6. International Energy Agency. World Energy Outlook. Paris: IEA.
7. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations.

8. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Atrof-muhit, energetika va iqtisodiy rivojlanish bo‘yicha statistik ma’lumotlar.
9. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi va yashil iqtisodiyot bo‘yicha ilmiy-tadqiqot materiallari.
10. Barqaror rivojlanish va ekologik iqtisodiyot masalalariga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar va tahliliy materiallar.